

د پخوانيو جوماتونو توپير د نن سره

ليکوال: ډاکټر معمار حشمت الله اتمر

پيڅليک: سلواغه ۱۴۰۴ لېږدي

Ketabton.com

سُورَةُ الرَّحْمٰنِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١﴾ الرَّحْمَنُ
الرَّحِيمُ ﴿٢﴾ مَلِكٌ يَوْمَ الدِّينِ ﴿٣﴾
إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٤﴾
اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٥﴾ صِرَاطَ
الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ
عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٦﴾

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

ليکي پوهه:

سرليک: د پخوانيو جوماتونو **توپير** د نن سره

ليکوال: ډاکټر مهندس حشمت الله ،، اتمر ،،

ابډيتور:

د پڅښتنې ډيزان: ډاکټر مهندس حشمت الله ،، اتمر ،،

خپرنډوی:

چاپشمېر: ۵۰

چاپ نېټه: مياشت – سلواغه / کال ۱۴۰۴

واټس اپ: +۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸

برېښنالیک: atmar_hashmatullah@yahoo.com

د چاپ حقوق له ليکوال او خپرنډوی سره خوندي دي، بې اخځ

ښوونې ترې د گټې اخيستني اجازه نه شته.

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

لړليک

چوپړی

سرليک

- ۱ پڅښتنی.
- ۲ بسم الله الرحمن الرحيم
- ۳ د حمد سوره
- ۴ ليکي پوهه:
- ۵ لړليک
- ۷ تران (پيل، شروع، بريد)
- ۹ د يادښتونو له پاره:
- ۱۰ پيليزه:
- ۱۰ عام ټکي په جوماتونو کې:
- ۱۵ پخواني جوماتونه
- ۱۵ قبا جومات:
- ۱۵ د جومات جوړول:
- ۱۸ د قبا جومات فضيلت:
- ۱۹ نبوي جومات:
- ۲۰ د نبوي جومات پيڅليک (پېښليک):
- ۲۰ د جومات د لومړي ودانۍ جوړول:
- ۲۹ د نړۍ جوماتونو ته لنډه کتنه او انځورونه
- ۹۷ د افغانستان پخواني جوماتونه

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

-
- د افغانستان پخواني جوماتونه او د هغه په انځرونو کې د ونو او بوټو کارونه
۱۰۳.....
- د افغانستان نوي جوماتونه..... ۱۰۴
- اړينه فتوا لمرۍ چوپړې..... ۱۱۵
- اړينه فتوا دوېمه چوپړې..... ۱۱۶
- د ونو، بوټو او گلانو کرنې گټې او زيانونه، په جوماتونو کې..... ۱۱۷
- سرچينه:..... ۱۲۱
- د چاپ شويو کتابونو لست..... ۱۲۲
- د کار لاندې کتابونو لست..... ۱۲۶
- د امکان او وخت په صورت کې..... ۱۲۷
- د پڅښتنې څټ..... ۱۲۸

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

تران (پيل، شروع، بريد)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ إِجْلَالًا
لِقُدْرَتِهِ، وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خُضُوعًا لِعِزَّتِهِ، وَصَلَّى
اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ .

بي پايه ستاينه او بي حده مننه، د هغه سپېڅلي ذات نه چي د
وجود ماني او کاینات يي د انساني وجود د تکامل او د انسان له پاره
د خپل سپېڅلي ذات او عبادت د حقيقت له پېژندلو پرته جوړ کړل.
هغه د ذات پوهه، عالي، لوړ او ښکلي نومونه دي، او کائناتو
د پيدايښت يوه حتمي لامل دی.

عظمت، د ټولي نړۍ موجوديت، د ناڅاپه څخه راوتل، حق
د رسيدو جوهر په يوه والي کي د اعتراف، تباهي او بي وسي يوه له
لوړو وسيلو څخه دی.

گرانو لوستونکو!

دا ځل مي و غوښتل د پخوانيو جوماتونو توپير د نن سره،
خپلو کتابونو مينوالو او لوستونکو سره گډ (شريکه) کړم.
زما د کتابونو مېنه وال يوازي معماران او انجينران نه دي،
او نه بايد اوسي، نوځکه غواړم ورځ په ورځ د خپلو ليکونو کي
توپير راوړم چي د هرې څانگي مېنه وال په کي ډېر شي، دا کار به
ما ډېته اړ کړي چي ليکنې مي توپير و لري او هم به مي مينه وال
ډېر شي.

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

پاکه ربه!

زموږ له پاره خپله لاره بهي ستونزې کړه، تر څو موږ له تا پرته بل څوک و نه وینو او نه یې پېژنو.
زموږ سره مرسته و کړه تر څو مو په وجود کې د غرور نڅښه پاتې نه شي او د اسلام د دین له سپيڅلو بنده گانو څخه مو و بولي.

● د مفتی صیب ضیا الرحمن فاروقي الحنفی نه، نړۍ مننه چې زما سره بهي ستونزو د حل له پاره خپلې اړوندې او گټورې فتوا گانې، د دقیقو معلوماتو او سرچینو سره گډ (شریکه) کړی دي. د الله (ج) نه هغه ته؛ اوږد ژوند، بریا او روغتیا غورام.

● د نظر ټولو خاوندانو او هغه څوک چې دا کتاب لولي په ډېر درنښت هېله کېږي چې، خپلې غوښتنې او وړاندیزونه، د دې کتاب د بیا کتنې له پاره، زما سره گډ (شریکه) کړئ.

Whatsapp: ۰۰۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸

په درنښت
ډاکټر معمار حشمت الله اتمر

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د يادښتونو له پاره:

..... ۱-

..... ۲-

..... ۳-

..... ۴-

..... ۵-

..... ۶-

..... ۷-

..... ۸-

..... ۹-

..... ۱۰-

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

پيليزه:

جومات د خدای د عبادت او لمانځه ځای دی، چې کېدای شي يوه ترلې ودانۍ يا ځمکه وي، پرته له چټ او ديوالونو، قباء جومات لومړنی جومات دی چې د اسلام دين په پيل کې جوړ شوی دی.

د نړۍ په بېلا بېلو سيمو کې جوماتونه د معمارۍ له پلوه يوه بل ته ډېر ورته دي، خو په هرې سيمې کې د هغې سيمې معماري او هنري ځانگړنې منل شوي او له نورو جوماتونو سره يې توپير موندلی دی .

په دې توگه د هر هېواد د جوماتونو معماري د هغه هېواد د اصلي معمارۍ د ځانگړنو څرگندونه ده.

په بېلا بېلو هېوادونو او سيمو کې جوماتونه د معمارۍ له توپيرونو سره، سره ټول لاندې ودانۍ، برخې او اثار لري.

عام ټکي په جوماتونو کې:

۱. لويه دروازه (د انگړ دروازه):

اصلي ننوتل د هرې ودانۍ مخې ته د ننوتلو ما نا (معنۍ) لري، يا هره دروازه چې ډيری خلک جومات او عامه ودانۍ ته د لاسرسي له پاره کاروي.

۲. انگړ:

انگړ (حوبلۍ، غولۍ) يوه احاطه شوې سيمه ده چې ډيری وختونه د ودانۍ له خوا محاصره او اسمان ته خلاصه وي.

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

۳. جومات ودانۍ:

د انگليسي کلمه "مسجد" د مسلمانانو د عبادت کور دی. د جومات (ماجت، مسجد) کلمه د عربي اصطلاح څخه رامنځ ته شوې چې مانا (معنی) يې د سجدي ځای دی. د لمانځه په وخت (جریان) کې، مسلمانان په لنډه توګه د خدای رضا ته د تسليمۍ (لفظي، اسلام) د نښې په توګه خپل تندي په ځمکه کې اچوي (بردي) او لمس کوي.

۴. ګونډ (ګنډ):

ډيری جوماتونه يوه يا څو ګنډونه هم لري، چې په عربي کې قوبا (قبا) نومېږي.

په داسې حال کې چې د محراب په څېر د رواج اړتيا نه ده، يوه ګنډ په جومات کې اهميت لري - د جنت ماڼۍ د سمبولیک استازيتوب په توګه.

۵. ګلدسته:

د ايراني جوماتونو په عنعنوي معمارۍ کې ګالۍ + د ګالۍ جوړولو امر يوه لوړ او د برج په څېر جوړښت چې د جومات له ګنډ سره يا پرته له تشي (خلا) سره تړلې وي يا هم ورته نږدې جوړ شوی وي.

ګلان يو اوږد سرکلر او سلنډر (ګردۍ) حجم لري چې د ودانۍ له ټولو برخو څخه لوړ دی.

دوی د نښې رول (نقش) لوبوي او ممکن هغه ځای وي چې د لمونځ له پاره اذان وکړي او بېلا بېل، ډولونه ولري. د دوی مهم ټکي د دوی پای دی، چې تل په يوه ډول وي.

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

۶. احاطه (چار دپواري)

په انگليسي کې د محاصرې مانا (معنی) د يوه څه په شاوخوا کې ديوال يا موانع وي.

۷. محراب:

محراب (عربي: محراب) د لمانځه ځای دی چې معمولاً په جوماتونو کې د قبلي لور د بنودلو له پاره جوړېږي او امام جمعه (د لمانځه امام) د هغې مخې ته ودرېږي. محراب په خپل اوسنی څېره (شکل) کې د اسلامي دورې په لومړيو کې شتون نه درلود. دا د لومړيو ډبرو يا نښو له پاره ځای دی چې د قبلي لوري ته اشاره کوي.

۸. منبر:

منبر په جومات کې منبر دی چېرې چې امام (د لمانځه مشر) د خطبي ورکولو له پاره ولاړ يا ناست وي (خطبة، خطبه)، دا په نورو ورته شرايطو کې هم کارول کېږي.

۹. تاقچې (يا طاقچې):

يوه ځای، کار، حيثيت، يا فعاليت چې د هغه له پاره يوه څوک (کس، شخص) يا شی غوره وي (ټاكي).
- د استوگنې ځای چې د ژوندی موجوداتو يا ډولونو د شتون له پاره اړين عوامل چمتو کوي.

۱۰. اعتکاف خونه (چله خانه):

هغه خونه يا کور چې صوفيان او حاجيان په کې روژې نيسي او عبادت کوي، شامل دی. په هغه ځای کې چې دوی د روژې په مياشت کې پاتې کېږي او د ځان په سې، دروازه تړي (نظم الاطبا).

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

۱۱. د جومات ليکنه (کتيبه):

د جومات ليکنه د تيرو سلیب، ټایل يا بله سطحه ده چې معمولاً د تاريخي پيښې نقشه يا ليکل کېږي. د جومات خطاطه معمولاً هغه ليکنې ته اشاره کوي چې په تيرو باندې، د جومات د ننوتلو په څنډه يا د محراب په کونجونو کې د ټايلونو په شکل ليکل شوي وي.

۱۲. ستني:

کالم (په انگليسي کې: column) د عمودي کواره (قواره، شکل) د جوړښت غړی دی چې معمولاً د پورتنیو جوړښتونو بار (وزن) ښکته جوړښتونو ته د لېږ له پاره رامنځ ته کېږي. د ورته هدف سره انجينري جوړښتونو کې آرشیفونه او مخونه شامل دي. البته، کالم ممکن د هيڅ جوړښت وزن ونه لري او يوازې د ښکلا له پاره هم کارول کېږي.

۱۳. د ستون سر:

د کالم سر (په انگرېزي: Capital) د کالم د سر په جوړښت کې، عمومي چلند د کالم د لوړې برخې (د کالم په څير يا د کالم په څير او مستطیل) پورې اړه لري، د کالم دا برخه ده. د هغې د اصلي تکميل يوه برخه، کوم چې د کالم بدن دی او په ځمکه کې ډوب شوی يا ودانۍ جوړه شوې، د پورتنۍ برخې ملاتړ کوي، کوم چې د کالم په سر کې تخته ده. په وروستۍ برخه کې د کالم د هر اړخ ډيزاين ته اړتيا ده چې په خپله د کالم سر ملاتړ وکړي، د کالم سر کېدای شي محدب وي، لکه د ورته معمارۍ په څير چې په ډوریک ستايل کې شتون لري، يا کيدای شي مقعر وي. د بدل شوي کالم د سر شکل، لکه د کورنټين ستايل.

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

۱۴. روبښنايي (رڼايي):

د چټ روبښنايي (اسکای لائټ يا وينټيلیټر) يوه بهرنۍ ځای دی، د لویو ودانیو دننه چې کېدای شي تیاره وي یا د هوا بدلوالی (تبادلې، کنډیشن) نه لري، او د هوا بدلولو (تبادلې) او د ځای د رڼا کولو له پاره کارول کېږي. شیشه (ښیننه) معمولاً په آسماني څراغونو کې کارول کېږي، ترڅو په ودانۍ کې د رڼا انعکاس ډېر (زیات) کړي.

۱۵. کرکی:

کرکی د ودانیو پرانستل دي چې رڼا ته لارښوونه (اجازه) کوي او په کور کې د هوا جریان رامنځ ته کوي. د کور یا کار ځای دننه د هوا تبادلې (جریان) او طبیعي هوا رامنځ ته کولو له پاره، غوره لاره دا ده چې، دروازې او کرکی په پام کې ونیول شي.

۱۶. دروازه یا ور:

دیوال کې خلاص ځای ته د ننوتلو په موخو دروازه بلل کېږي ، په ځانګړې توګه په لوی ښار، کلي، کاروانسرای، کلا او باغ کې، دا د "دروازې" په نوم پیژندل کېږي.

۱۷. منار یا مناري:

منار یا مناري، یوه ډول برج (ټاور) دی او اوس د اسلامي معمارۍ یوه برخه ده چې ډېری (زیاتره) په جوماتونو کې کارول کېږي. له اسلام څخه مخکې، د زردشتیانو سپیڅلی اور په منارونو کې روښانه شوی و، چې د کاروانونو لاره یې په سرو زرو (طلايي) شعله (شغله) ښه کوله.

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

پخواني جوماتونه

قبا جومات:

قبا جومات په اسلامي نړۍ کې لومړنی جومات دی چې د مدينې ښار نه بهر شتون لري. د دې جومات د بنسټ ډبره د حضرت محمد (ص) له لوري د مکې څخه مدينې ته له هجرت وروسته، کېښودل شوه، همدا راز قبا د مدينې منورې ته څېرمه د يوه کلي نوم هم و.

د قبا جومات ځای (موقعيت):

د قبايلو جومات د قبا په کلي کې دی چې له مدينې څخه دوي کيلومتره لرې دی. پخوا به له مکې مکرمې څخه مدينې منورې ته تلونکي کسان به له دې کلي تېرېدل، خو اوس مهال د مکې - مدينې د لويې لارې د جوړېدو له امله، له دې کلي څخه لرې تېرېږي. په پخوا پير (زمانو) کې د بني عمرو بن عوف قبيلې د انصارو اوسېدونکي الله، اوسېدل.

د دې کلي نوم د يوې څاه له نوم څخه اخيستل شوی چې الله يې شتون درلود، قبه کلې يوه له هغو سيمو څخه و چې د مدينې په شاوخوا کې ښه هوا او اقليم درلود او ډيرې د خرما شني ونې، باغونه او د خوړو اوبو څاگانې يې هم درلودې.

د جومات جوړول:

قبا له مکې څخه مدينې ته پر لاره پروت دی او مدينې ته د رسول الله صلی الله عليه وسلم د هجرت لومړی هرکلي وو. رسول الله صلی الله عليه وسلم څو ورځې په قبا کې پاتې شو تر دې چې د

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

هغه کورنۍ چې د علي بن ابي طالب سره وه، ورسره يوځای شوه، او په همدې څو ورځو کې چې دوی په قبا کې وو، د قبایلي جومات په جوړولو يې پيل وکړ.

دغه جومات د هجرت په لومړي کال د عمار ياسر په وړاندیز او يا د سيمې د اوسېدونکو په غوښتنه جوړ شو. د اسلام پيغمبر (ص) د خپل اوښ د لارې پر بنسټ د جومات ساحه او د قبلي کرښه يې ټاکلې ده.

د جومات په شاوخوا کې يې د هارا (آتش فشانې) تيرو، دېوال جوړ کړ او چټ يې په دريو قطارونو کې کېښود. روايت دی چې د اسلام پيغمبر په خپله خښتې وړې او ايښودلې، د دغه جومات د جوړولو په وخت کې چې عمار ياسر تر ټولو زياتې خښتې وړې، د صفين په جگړه کې و وژل شو.

بيا رغول:

دا جومات څو ځله بيا رغول شوی يا ترميم شوی دی، په قبایلي جومات کې لومړی بدلون د هغې په بېسملگاه (قربانگاه) کې بدلون و. کله چې د مسلمانانو قبله له بيت المقدس څخه په مسجد الحرام بدله شوه نو د اسلام پيغمبر صلی الله عليه وسلم قباء ته راغی او د خپلو اصحابو په مرسته يې د کعبې په لور د مسجد قبله کېښوده. وروسته بيا د حضرت عثمان (رض) په وخت کې بيا ورغول شو، د عمر بن عبدالعزيز په زمانه کې د هجري لمريز کال د لومړۍ لسيزې په پای کې يې د جومات اصلي ودانۍ ويجاړه کړه، بيا يې ودانه کړه او په هغې کې يې د پاسه ډبرې ور زياتې کړې. دا هم په ۵۵۵ قمري کال کې د جمال الدين ابو منصور اصفهاني له خوا بيا رغول شوی و.

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په ۲۰۰۸ کي قمري مجدد د پاچا فيصل له خوا بيا ورغول شو او ختيځي دروازي يې جوړې شوې. دا په ۱۴۰۶ کي د نوي معمارۍ سره بيا رغول شوی او اوس په مدينه کې يوه له خورا ښکلي جوماتونو څخه دی.

څلور منارونه چې لوړوالی يې ۴۷ متره وو، شپږ لوی گنبدونه جوړ شول چې قطر يې ۱۲ متره دي او په پای کې مساحت يې ۵۰۳۵ مترو مربع ته لوړ شو.

د قبا جومات انځور، وروسته له بيارغونې نه

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د قباء جومات انځور وروسته له بيارغوني نه

د قباء جومات فضيلت:

د قباء جومات، لومړنۍ جومات دی چې د پيغمبر صلی الله عليه وسلم له خوا جوړ شوی او د توبې د ۱۰۸ آيت د احاديثو له مخې دا د قباء جومات ته اشاره کوي او په ډاگه کوي چې دا جومات د تقوا پر بنسټ جوړ شوی دی، نو په همدې نوم هم مشهور شو.

د التقوا جومات د ضرار جومات برعکس چې د نفاق پر بنسټ جوړ شوی او پيغمبر صلی الله عليه وسلم يې د ويجاړولو امر کړی دی.

له پيغمبر صلی الله عليه وسلم څخه په يوه روايت کې راغلي

دي چې:

څوک په کور کې اودس وکړي او په مسجد قباء کې دوي رکعت له مونځ وکړي، د يوي عمرې ثواب لري.

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

مدينې ته له هجرت وروسته به د اسلام پيغمبر په اونۍ كې يوه ځل د شنبې يا دوشنبې په ورځ مسجد قباء ته، ته او د مسجد نبوي او قبايلي جومات تر منځ به يې په لاره تگ او الته (هله) به يې لمونځ كاوه.

له ابن الشعب څخه په يوه بل روايت كې راغلي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې؛ په مسجد قباء كې دوي ركعت له مونځ كول بيا بيت المقدس ته د تللو څخه غوره دي. همدارنگه په بل روايت كې چې ابن كثير او ذهبي روايت كړى دى چې: په مسجد قباء كې دوي ركعت له مونځ كول د يوې عمره حج سره برابر دى.

نبوي جومات:

نبوي جومات يا د رسول الله صلى الله عليه وسلم جومات د مسلمانانو له دريو مهمو جوماتونو څخه يوه دى، نور دوي جوماتونه په ترتيب سره مسجد الحرام او مسجد الاقصى بلل كېږي. د مسلمانانو له نظره په دغه ځاى كې د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم قبر هم دى او د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم زيارت يا د پيغمبر زيارت هم بلل كېږي.

نبوي جومات د مسلمانانو له پاره يوه له مهمو زيارتونو څخه دى، د نبوي جومات په مدينه كې يوه تاريخي جومات دى چې د مدينې ښار په ختيځې سيمې كې، جوړ شوى دى. د اسلامي منابعو له مخې، دا جومات د هجرت په لومړي كال او مدينې ته د هغه د راتگ په لومړيو ورځو كې د مهاجرينو او

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

انصارو په ملگرتيا جوړ شو او د حضرت محمد (ص) قبر چې د هغه په کور کې پروت و، الله کېښودل شو. (د جومات له پراختيا وروسته).

د نبوی جومات پيڅليک (پېښليک):

د رواياتو له مخې قبایلو د جومات له جوړېدو وروسته حضرت محمد (ص) او د مکې مهاجرین مدينې ته ولاړل، په داسې حال کې چې د انصارو او مدينې له خوا يې هرکلی وشو.

د يثرب او شاوخوا سيمو ټولو مسلمانو قبایلو د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د هرکلي په ترڅ کې له هغه څخه وغوښتل چې د هغوی کورونو کې مېشت شي، خو حضرت محمد (ص) د خپلو طريقو او دودونو د مننې په څرگندولو سره، د اوسېدو انتخاب، خدای ته پرېښود.

ستور (اوبښ) يې د ابو ايوب انصاری کور ته نږدې کېناست او حضرت محمد (ص) الله ځای پر ځای او د لاندې منځپانگې سره يې دعا وکړه:

"رَبِّي عَزَّلَ مَنْزَلَهُ مُبَارَكًا، وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ"

ای زما ربه!

د هغه کور ته برکت واچوه او ته تر ټولو غوره برکت اچونکی يې.

د جومات د لومړۍ ودانۍ جوړول:

حضرت محمد (ص) له سهيل او سهل، او د بنونجار له قبيلې وغوښتل چې مורبد واخلي ترڅو الله خپل کور او جومات جوړ کړي. د باوري منابعو له مخې، مورخين په دې موافق دي چې د جومات په لومړۍ جوړونه کې حضرت محمد (ص) د مهاجرينو او انصارو له نورو سترو صحابه کرامو سره يوځای جوړ کړ.

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د عبدالله بن عمر رضي الله عنهما له روايت سره چي په صحيح كې محمد بخاري تصريح كړى دى، بيهقي په دې اړه ځانگړې اشاره كوي:

د رسول الله د جومات دېوالونه او بنسټونه يې له خټو وو، چټ يې د ونو په بڼاخونو پوښل شوى او ستني يې د كجورو ډډونه وې.

د الاقشري له قوله، د عبدالله عمر د قول پر بنسټ، د جومات ودانۍ په هغه وخت كې درې دروازې درلودې:

- د جومات په سويلي (جنوبي) دېوال كې يوه دروازه،
- د لوېديځ دېوال په شمال كې د "اتكا" په نامه دروازه، چي د باب الرحمه په نوم يادېږي
- او دريمه دروازه د اوسني جبريل دروازه ده، دا د جومات د ختيځ دېوال په مينځ كې شتون (موقعيت) لري.

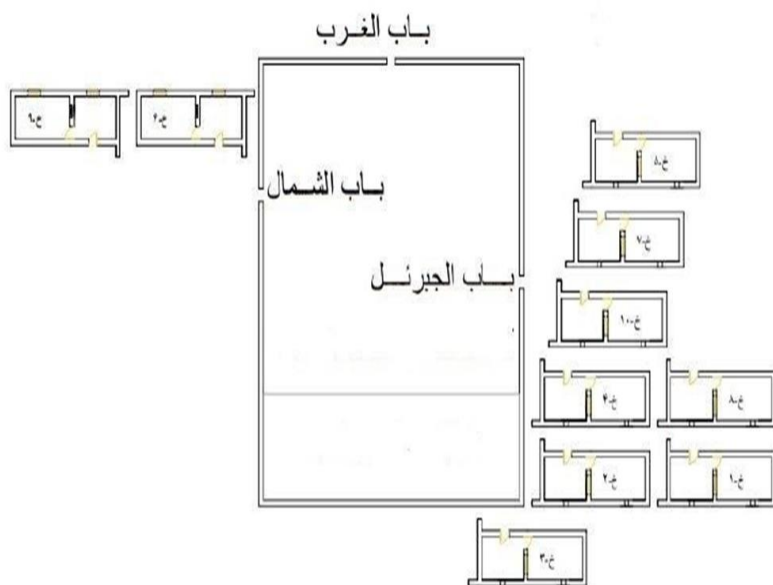
د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د نېوي جومات لمړنۍ انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

د نيوې جومات لمړنۍ لوی پلان، انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د نبوي جومات انځور، وروسته له لوبډو (انکشاف) څخه

د نبوي جومات اوسنی انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

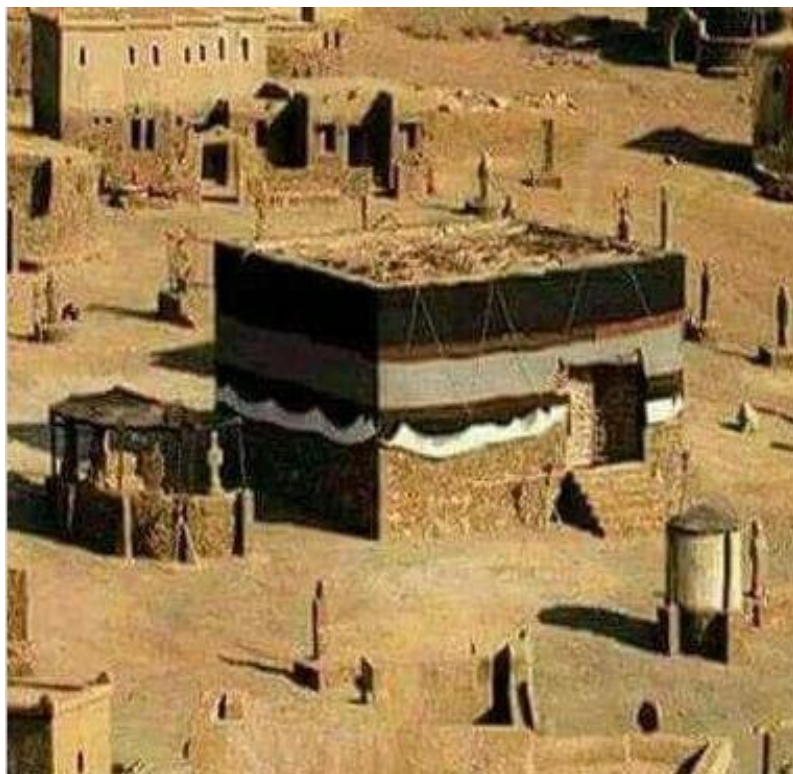
د نبوي جومات اوسنی انځور

د نبوي جومات اوسنی انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

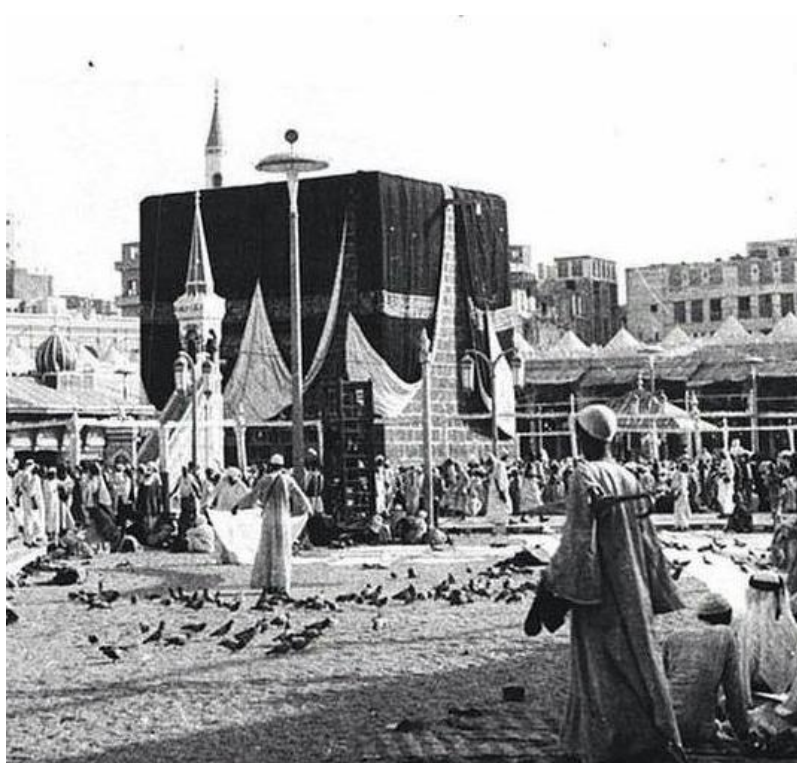
.....

د مکي مکرمي (معظمي) پخوانی انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د مکي مکرمي (معظمي) پخوانی انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د مکي مکرمي (معظمي) اوسني انځور

د مکېمکرمي (معظمي) اوسني انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د نړۍ جوماتونو ته لنډه کتنه او انځورونه

جومات، هر کور يا په اسلام کې د لمانځه خلاص ځای، د مسجد عربي کلمه خدای ته د "سجدي ځای" مانا (معنی) لري او ورته کلمه په دري (فارسي)، اردو او ترکي ژبو کې، کارول کېږي او د جوماتونو دوي اصلي ډولونه توپير کېدی شي:

جامع جومات، يا "اجتماعي جومات"، يوه لوی حکومت (دولت) تر کنټرول لاندې جومات چې، د ټولنې عبادت مرکز او د جمعي د لمانځه ځای دی؛ او کوچني جوماتونه په شخصي توګه په ټولنه کې د مختلفو ډلو له خوا پرمخ وړل کېږي.

لومړني جوماتونه د پيغمبر حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د عبادت ځای و.

- په مدينې کې د هغه د کور انګړ ته جوړ شوي وو - او په ساده ډول د ځمکې د سپيڅلي په توګه په نښه شوي، که څه هم په دې ډول جومات کې ډيری معماري بدلونونه شوي، ودانۍ په اصل کې يوه خلاص ځای پاتې دی، په عمومي توګه پوښل (چټ) شوی، چې محراب او منبر لري، کله ناکله يوه منار ورسره تړل کېږي.

محراب چې د امام له پاره د لمانځه د ادا کولو ځانګړې شوې نيمه دائره لرونکی ځای دی، قبلي ته اشاره کوي، يعنی د مکې لوري ته.

منبر، د قدمونو په سر کې څوکۍ چې د محراب په بني خوا کې ايښودل کېږي، د خطيب (واعظ) له خوا د منبر په توګه کارول کېږي.

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د اسلام په لومړيو وختونو کې واکمنانو خپلې ويناوې له منبر څخه کوي، ځينې وختونه د محراب سره نږدې يوه مقصوره، يو بکس يا د لرگيو پرده هم شتون لري، چې په اصل کې د وژونکو (قربانگاه) څخه د عبادت کونکي حاکم ساتلو له پاره ډيزاين شوی.

ختکي يا غالی د جومات په پورې پوښلي، چېرې چې د لمونځ (د لمانځه) د قطارونو له خوا ترسره کېږي، څوک چې د امام تر لارښوونې لاندې رکوع او سجده کوي.

د نوي جومات انځور په سعودي عربستان کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د نوي جومات انځور په جدي (سعودي عربستان) کې

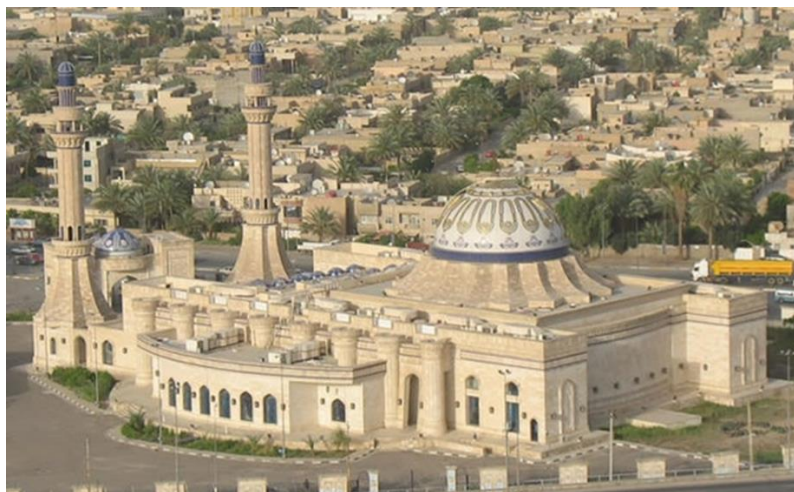
د سمارة یا سمراء جومات او منار انځور په عراق کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د سمارا يا سمراء جومات او منار انځور په عراق كې

د النداء جومات په بغداد - عراق هېواد كې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د صديقه فاطمه زهرا جومات انځور په كويت هېواد كې

د عبدالقادر جومات انځور په الجزاير هېواد كې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

آبي (آسماني) رنگ جومات انځور په ايريوان - ارمنستان هېواد کې

په ډهلي (هندوستان) کې د يوه تاريخي جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په ډهلي (هندوستان) کې د يوه تاريخي جامع جومات انځور

د مکه جومات انځور په حيدر آباد - هند هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په قاهرې (مصر) کې د يوه جامع جومات انځور

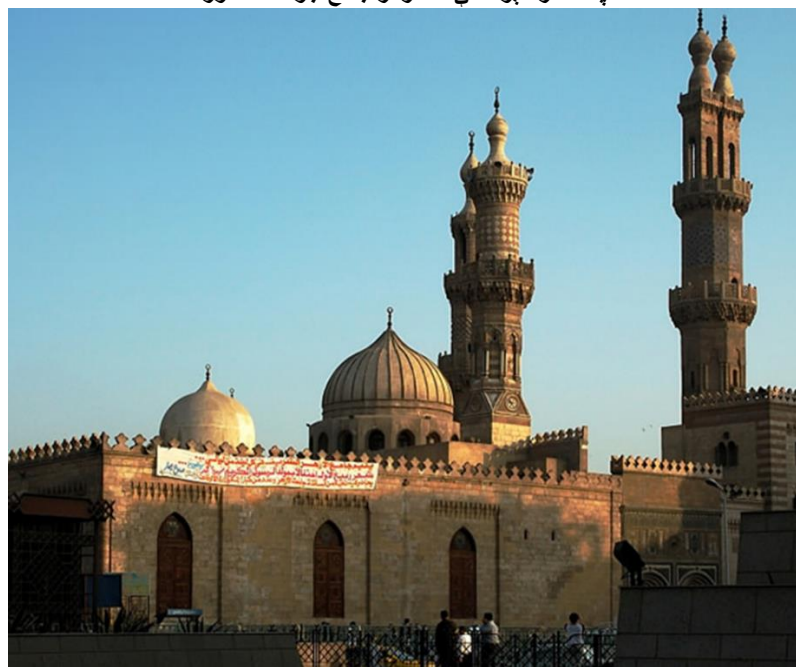
په قاهرې (مصر) کې د يوه جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په مصر هېواد کې د الازهر جامع جومات انځور

په مصر هېواد کې د الازهر جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپیر، د نن سره

.....

په قاهرې (مصر هېواد) کې د جامع جومات انځور

د محمد علي پاشا جومات په قاهره - مصر هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د ابو درويش جومات انځور په جوردان - عمان هېواد کې

د احمد قادروف جومات انځور په گروزني- چچېنيا کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د راپا جومات انځور په تنجونگ پينانگ - اندونيزيا هېواد کې

د لوی (بزرگ) جومات انځور په کسیننگ - چین هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د کولون جومات او اسلامي مرکز په هنگ کانگ - چين هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

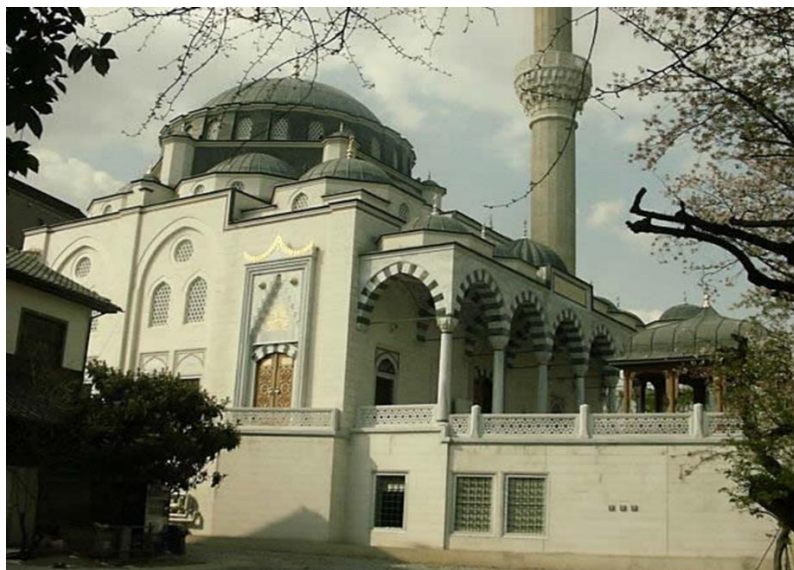
د هوټ لوی جومات په انټر منګولیا - چین هېواد کې

د هوۍ جومات انځور به ننګسیه - چین هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د توکيو جومات انځور په توکيو- جاپان هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د ليد جامع جومات انځور په شكوډېر- البانيا هېواد كې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د سنت پتربورگ جومات انځور په سنت پتربورگ (لیننګراد) ښار - فدراتیفي روسي هیواد کې

په روسي کې د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

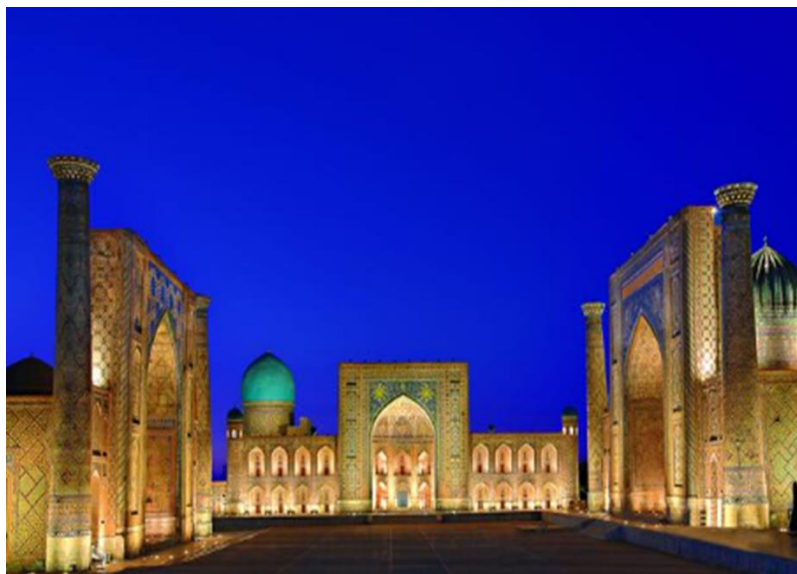
په روسي کي د جامع جومات انځور

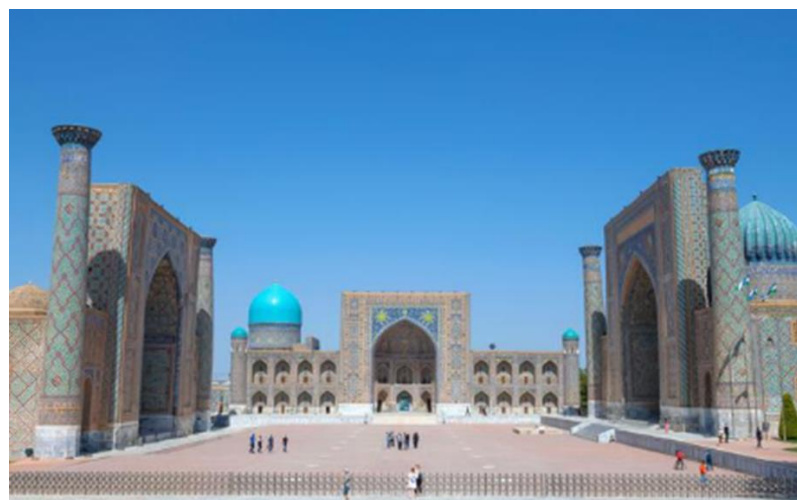
په سمرکند (سمرقند) ازبکستان کي د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هیواد کې د جامع جومات انځور

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هیواد کې د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هیواد کې د جامع جومات انځور

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هیواد کې د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هیواد کې د جامع جومات انځور

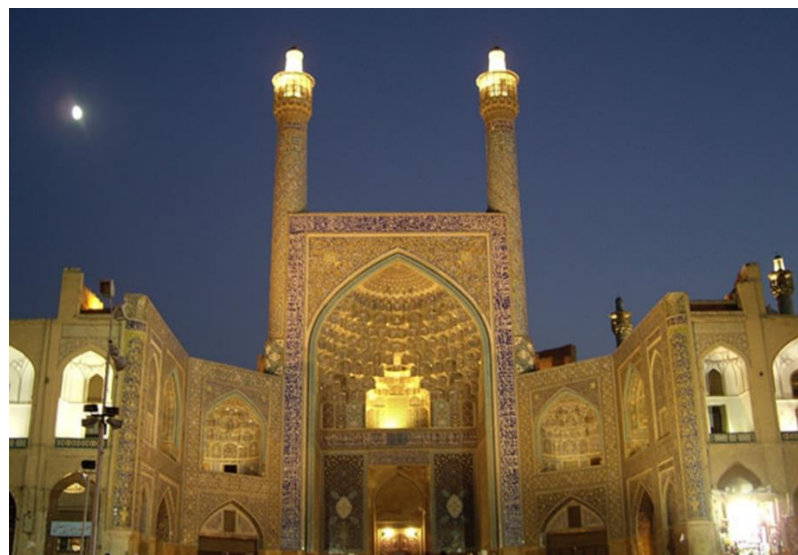
په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هیواد کې د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

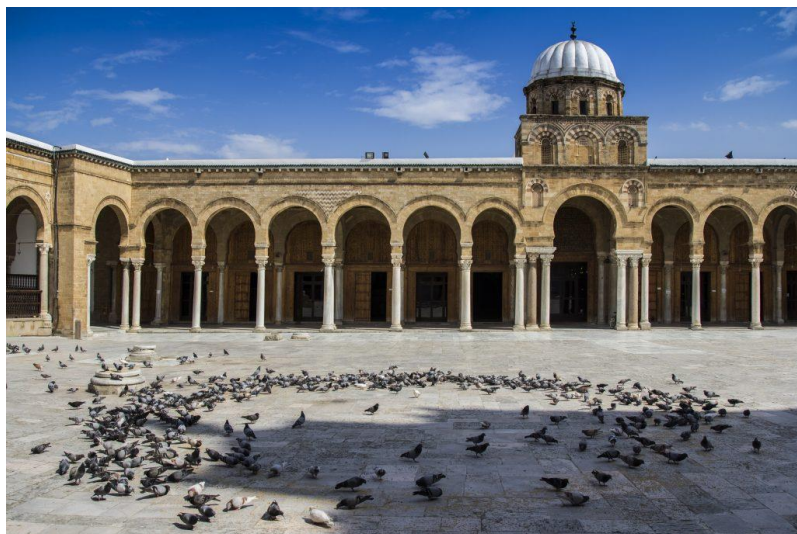
په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هیواد کې د جامع جومات انځور

د امام جومات په اصفهان - ایران هیواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په تونس هېواد کې د جامع جومات انځور

په تونس هېواد کې د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په الجزاير هېواد کې د جامع جومات انځور

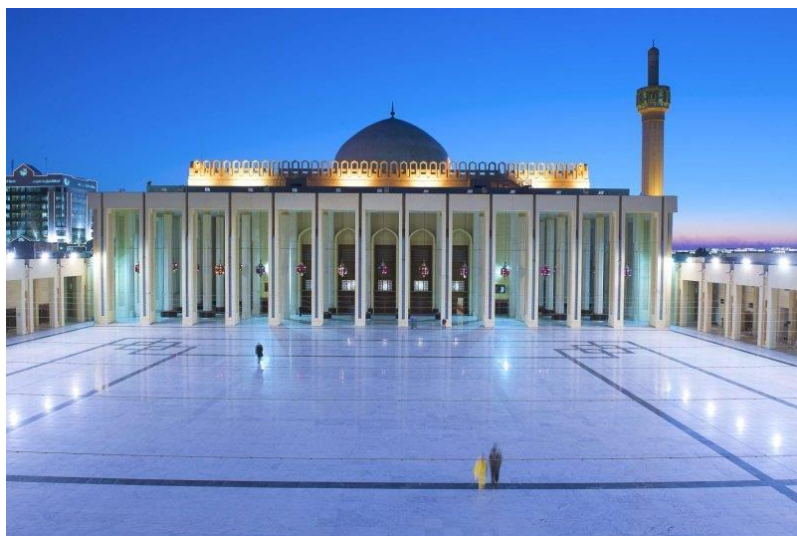
په الجزاير هېواد کې د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په کویټ هېواد کې د جامع جومات انځور

په کویټ هېواد کې د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپیر، د نن سره

.....

د الفاتیح لوی جومات په ماناما - بحرین هیواد کی

د الفاتیح لوی جومات په ماناما - بحرین هیواد کی

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په بحرین هیواد کی د جامع جومات انخور

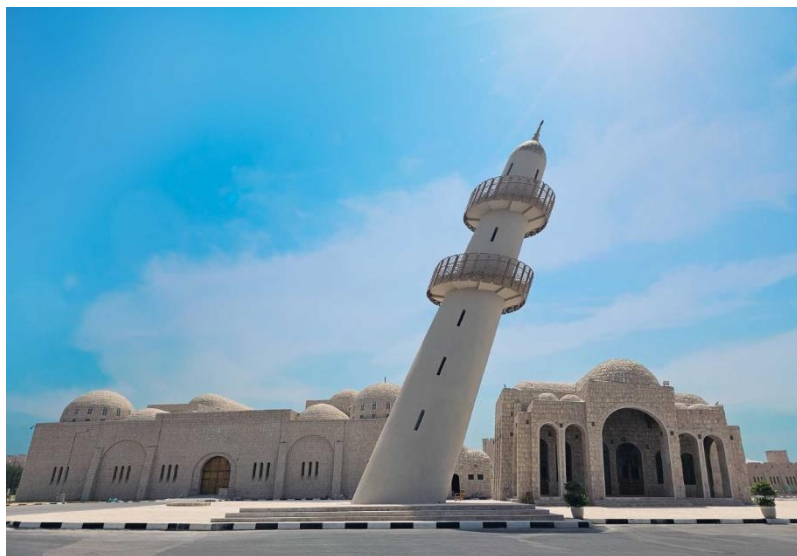
په قطر هیواد کی د جامع جومات انخور

د پخوانيو جوماتونو توپیر، د نن سره

.....

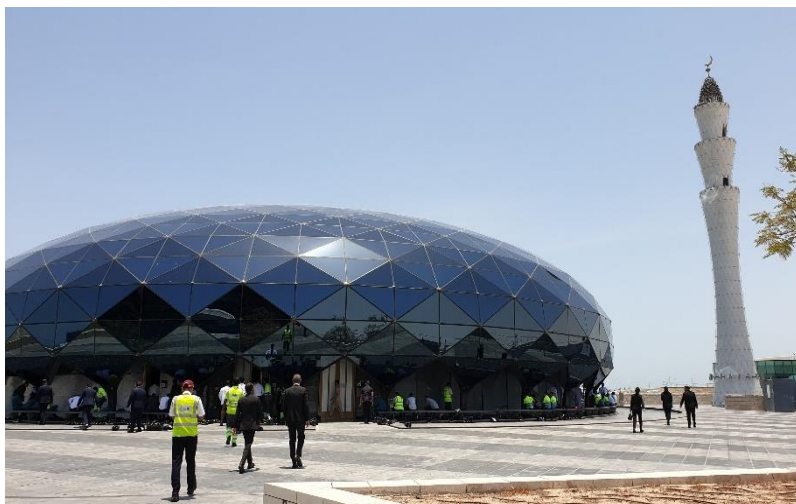
په قطر هېواد کې د جامع جومات انځور

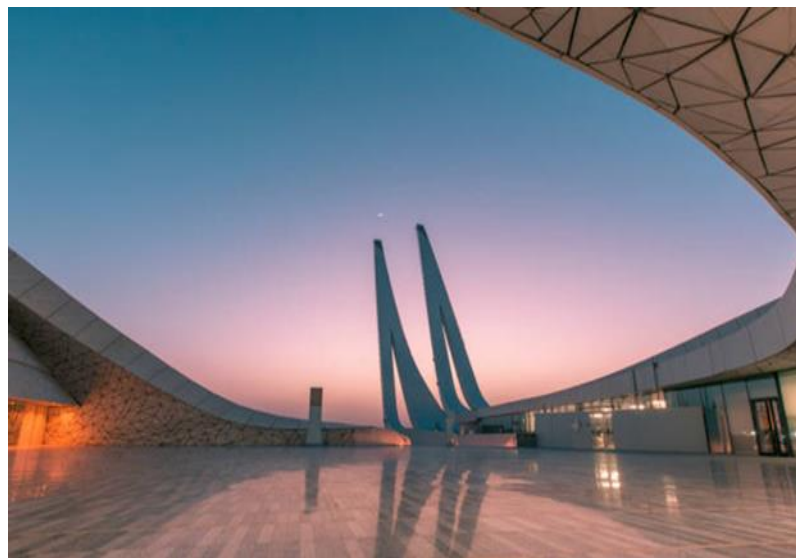
په قطر هېواد کې د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپیر، د نن سره

.....

د دوحې هوايي ډگر (په قطر هېواد) کې د جامع جومات انځور

په قطر هېواد کې د جامع جومات انځور

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

.....

په قطر هېواد کې د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

فيصل جومات / په اسلام آباد - پاکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

فيصل جومات / په اسلام آباد - پاکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د بادشاهي جومات په لاهور - پاکستان هېواد کې

د بادشاهي جومات په لاهور - پاکستان هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د وزير خان جومات په لاهور - پاکستان هېواد کې

په پاکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په پاکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

په پاکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د گرین لند جومات په برهنگام - انگلستان هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

دې پاریس لوی جومات، په پاریس - فرانسې هېواد کې

د سلطان قابوس لوی جومات په موسکات - عمان هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په ترکی هیواد کی د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

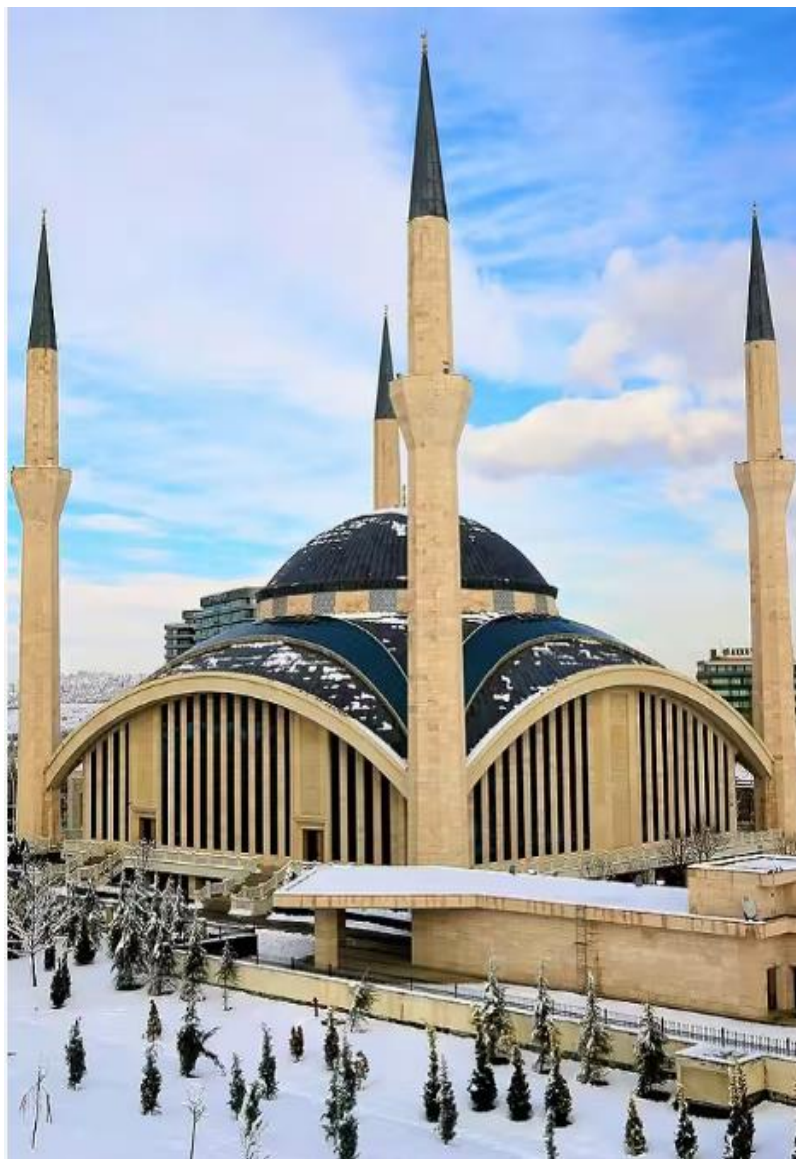
د سپانجی مرکز جومات په اډانه - ترکي هېواد کې

د سلطان احمد جومات په استانبول - ترکي هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په ترکی هیواد کې د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپیر، د نن سره

.....

د الصالح جومات په ثنا - یمن هېواد کې

د جومیره لوی جومات په دوبي - متحده اماراتو هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کي د شيخ زاهد) د جامع جومات انځور

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کي د شيخ زاهد) د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

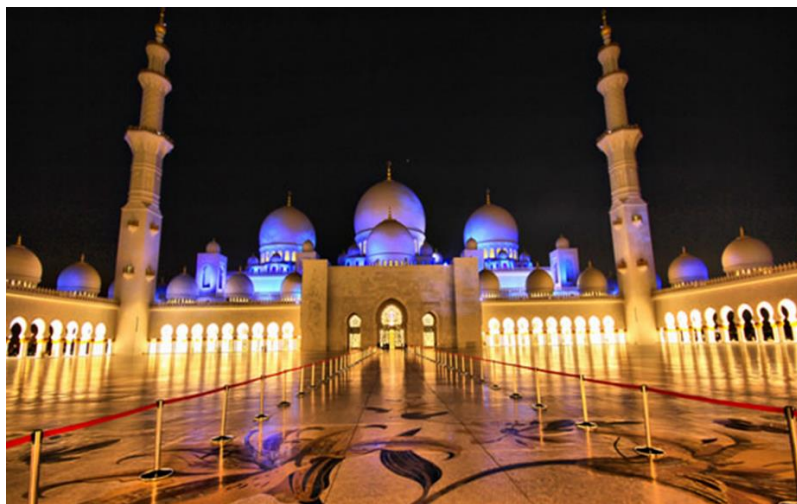
.....

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کې د شيخ زاهد) د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کې د شيخ زاهد) د جامع جومات انځور

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کې د شيخ زاهد) د جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کې د شيخ زاهد) د جامع جومات انځور

د کولين جومات انځور په جرمني هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د کولین جومات انځور په جرمني هیواد کې

د نور آستانه جومات په آستانه - قزاقستان هیواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د جاميه جومات په ناپيروبي - كنيڼا هېواد كې

د كړېستال جومات په تېرېنگانو - ماليزيا هېواد كې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د کړپستال جومات په تېرېنګانو - ماليزيا هېواد کې

د بهاجنگ کوچنگ جومات په سره واک - ماليزيا هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د پوترا جومات په پوتراجايا - ماليزيا هېواد کې

د حسن ۲ جومات په کسابلانکا - مراکش هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د حسن ۲ جومات په کسابلانکا - مراکش هېواد کې

د ابوجا ملی جومات په ابوجا - نایجریا هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د سلطان حاجی حسنال بولکيج جومات په کوتاباتو ښار- فلپین هېواد کې

د احمديا انجومان اشاعت اسلام جومات په پرامريو - سورينامو هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د جامع الافر جومات په کولميو - سيريلانکا هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د راک گنبد په زور ښار - جوړیسلیم کی

د دمشق لوی جومات په دمشق - سوریې هېواد کی

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د دمشق لوی جومات په دمشق - سوريې هېواد کې

د اومايېد جومات په دمشق - سوريې هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د سيول سنترال (مرکزی) جومات په سيول - جنوبي کوريا هېواد کې

د لارابانگا جومات په غنا هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د جاميا، نايروبي جومات په کنيا هېواد کې

د اعظم ديجن جومات په مالي هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د اعظم ديجن جومات په مالي هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د اعظم ديځن جومات په مالي هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د ابوجا مرکزی جومات په نیجریه هیواد کی

د تیوان جامع جومات په سینیگال (سنگال) هیواد کی

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د ام درمان، النيلين جومات په سودان هېواد كې

د ماريې په نامه د افغانانو لمړنۍ جومات په آسټراليا هېواد كې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د افغانانو بروکن هېل جومات په بروکن هېل ښار - آسټراليا هېواد کې

د افغانانو ادیلايت جومات په ادیلايت ښار - آسټراليا هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د افغانانو ادیلايت جومات په ادیلايت ښار - آسترلیا هیواد کی

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

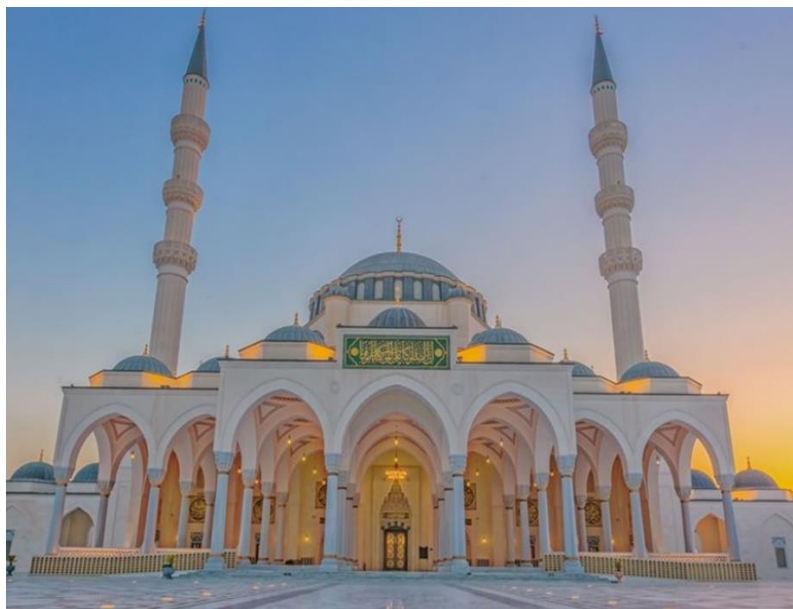
.....

د افغانانو ادیلايت جومات په ادیلايت ښار- آسترلیا هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په استراليا کې د يوه جومات انځور

د سن شاین جومات په ویکتوریا - آسټراليا هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپیر، د نن سره

.....

د سلطان عمر السيف الدين جومات په بندر سیری بیګوان - بروني هېواد کی

د سلطان عمر السيف الدين جومات په بندر سیری بیګوان - بروني هېواد کی

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د بایتون نور جومات په البېرتا - کانادا هېواد کې

په تاجکستان کې د یوه جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په ماليزيا كې د يوه جومات انځور

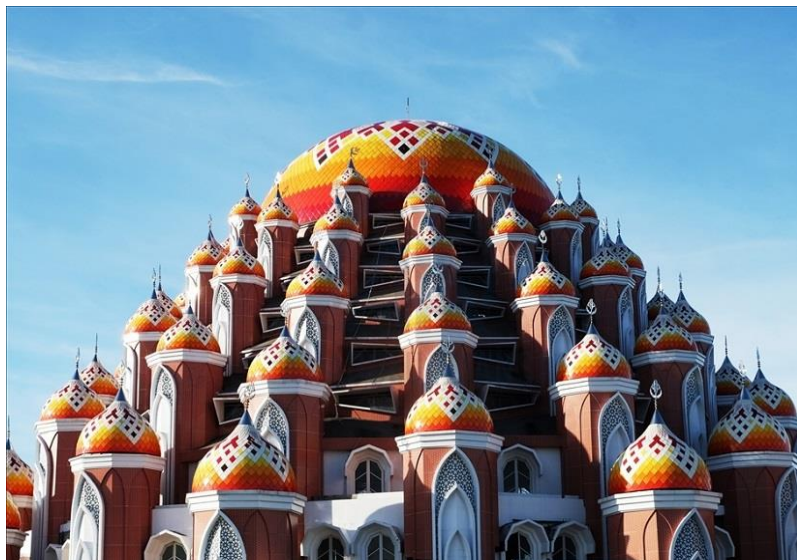
د ۹۹ گنبدونو جومات انځور په انډونيزيا هېواد كې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د ۹۹ گنبدونو جومات انځور په اندونیزیا هېواد کې

د ۹۹ گنبدونو جومات انځور په اندونیزیا هېواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په ترکمنستان هیواد کې د یوه جومات انځور

د حضرت عمر (رض) جومات انځور په ترکمنستان هیواد کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د افغانستان پخواني جوماتونه

که چېرې مونږ د هېواد پخوانی جوماتونه په ځير(دقت) سره وگور، په هغو عمومي دروازه (ننوتل) انگر کوم چې د وانيو سره بند (احاطه) شوی دی تر سترگو کېږي.

د ننوتو په وخت کې مو سترگې د جومات په اصلي ودانۍ لگېږي او مونږ دې ته اړ باسي چې ژر تر ژره جومات ته ننوځو او د خدای په عبادت او ستاینې پیل کړو.

د جوماتونو ودانۍ لوی وړ لری، کوم چې په دواړو خواوو یې ښکلي منارې لیدل کېږي.

د ودانۍ وړ لیندۍ تر نورو لینديو خورا اوچته او د لری واټن نه، په سترگو کېږي او مونږ ته لارښوونه کوي، چې دا لوی او یا د ننوتلو، لاره ده.

نورې لیندي د وړ د لويې لیندۍ په شان نه دی، بلکې خورا ټیټې او یا په لوړوالي کې کښته دي.

د ودانیو دېوالونه په خورا ښکلو کاشیو(موزایکو) پوښل شوی او منظم (ترتیب) او ښکلي سینگار لری.

په ډیری موزایکو کې د قرانکریم آیتونه هم په سترگو کېږي، همدا راز د موزایکو رنگونه خورا ښکلي او ډېری یې آبی رنگ لورونکی دي.

ځیني جوماتونه خورا تاریخي او تر سلو کلونو ډېر عمر لرونکی دی او داسې ښکاري چې څو ځله بیا رغول شوي او یا څه نا څه ترمیم شوی وي.

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د مساجدو په انگر کي ونې، ښنه بوتې، گلونه نه په سترگو کېږي، د دې موضوع نه داسې ښکاري چې پخوانيو معمارانو نه غوښتل چې د عبادت کوونکو پام هغو ته واړوي، بلکه هغوی تل زیار بڼه ترڅو عبادت کونکي د ودانیو لوی والي (عظمت) وگوري او هر څومره ژر چې کولای شي، د خدای کور ته د ننه او خدای پر عبادت پیل کړي.

د جوماتونو د انگر په غولي (فرش) کې ډېری (اکثراً) د هېواد مرمر ډبرې کارول شوی دي، خو په ځینو جوماتونو کې تراسو او کاشی هم په سترگو کېږي.

دا جوماتونه په سېمټریک اصولو (یعنی د مرکز نه په دواړو خواوو په یوې اندازې) ودانۍ جوړې شوي کومې چې د خدای په پیدایښت (خلقت) ژوندیو موجوداتو کې هم تر سترگو او له هغه نه یې الهام اخیستی وي.

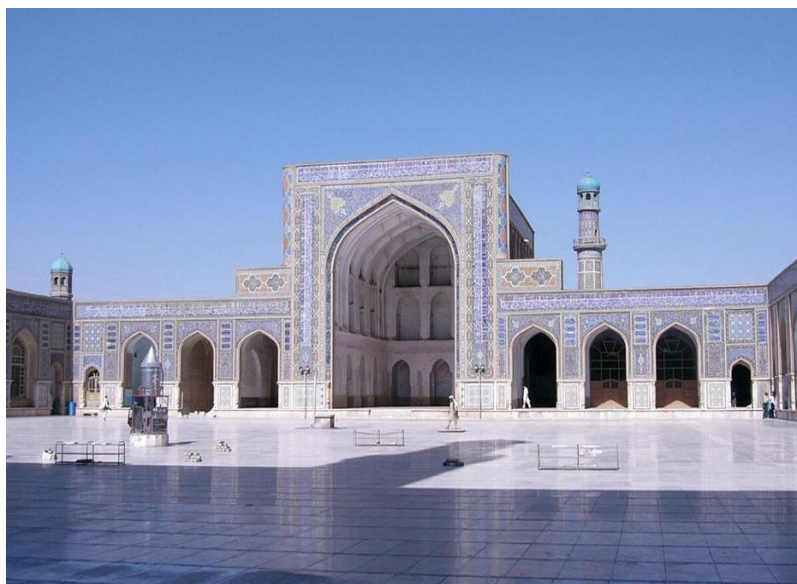
پخواني معماران پوهېدل چې ونې غټېږی (لوېږی) بیا وروسته د ودانیو مخه نیسي، کوم چی باید د هغه ښایست له ورايه (له لرې) ولیدل شي او خلک د هماغه ځایه یا له ورايه د خپل ورځني سوچونه پرېږدي او د خپل خدای په سوچ شي.

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د هرات و لایت جامع جومات انځور

د هرات و لایت جامع جومات انځور

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د روضي جومات انځور په مزار شريف ښار کې

د روضي جومات انځور په مزار شريف ښار کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د حضرت زید بن ثابت جومات انځور/ د کابل ښار څلورمې حوزې ته څېرمه د مارکیت
(څلورمې حوزې) په څلورلاري کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د حضرت زید بن ثابت جومات انځور/ د کابل ښار څلورمې حوزې ته څېرمه د مارکیت
(څلورمې حوزې) په څلورلارې کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د افغانستان پخواني جوماتونه او د هغه په انځورونو کې د ونو او بوټو کارونه

دا يوه بله او نوې ستونزه ده چې د ځينو پخوانيو جوماتونو په غولي (فرش) کې نوې مفکورې پلي شوې او جوماتونه يې پارکونو او يا تاريخي مقبرو ته ورته کړي دي.

د جوماتونو په انگر کې يې حوضونه جوړ کړي، ونې کېنولې، گلانو بوټي يې ايځني، سبزي او چمنونو کرلي او هغه يې د تاج محل مانۍ چې په هند هېواد، اوتار پرادش ايالت، آگره يا آگرا ښار کې شتون لري ورته کړي دي، د جوماتو دروازی بندۍ او يواځې د کومې جنازې لمونځ په کې اداکېږي او بس.

د عيد گاه جامع جومات انځور، وروسته له بيارغونۍ نه

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

د افغانستان نوي جوماتونه

د هېواد په نويو جوماتونو کې د ونو، بوټو او گلانو کارونه هم په ډيزاين او هم د سيمي له خلکو له خوا، خورا رواج شوې او هر څوک کوښښ کوي چې په خپلو جوماتونو کې ډېرې ونې، بوټي او گلان وکاروي، او دا کار د دوی له پاره په يوې سيالۍ اوښتي (بدله شوې) ده.

که چېرې مونږ په دې اړه ديني علماوو نه پوښتنه وکړو، هغوی په دې هکله وايي چې:

دا کار مکروه ده.

د دې له پاره چې د لوستونکو قناعت حاصل شي، ښه به وي چې ونو، بوټو او گلانو په کرنې، گټو او زيانونو سره له منطق او خپل ليد په هکله رڼا واچوو او بيا اړينه لاندې يوځای (ضميمه) شوي فتوا هم ولولو.

د حاجي عبدالرحمن جامع جومات انځور، په زرنگار پارک کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د ملا محمد عمر (رح) جامع جومات انځور، د وزير اکبر خان د غونډې د پاسه

د خالد بن وليد جامع جومات انځور، په تايمني کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور، په درېيم مگرويانو کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د حضرت نعيم بن ثابت جامع جومات انځور/ په درېيم مگرويانو کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په درېيم مکترويانو کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په درېيم مگرويانو کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په درېيم مگرويانو کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په درېيم مگروياتو کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات د لوحې انځور/ په درېيم مگرويانو کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات د لوحی انځور / په درېیم مکرویانو کې

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په درېيم مگرويانو کې

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

استفتاء

جناب محترم مفتي صاحب

السلام عليكم ورحمت الله وبركاته

خه وايي علماء کرام او مفتیان عظام د شرع متین په دې مسئله کې چې آیا په مسجد کې د ونو کرل جائز دي او که نه؟

اجرکم علی الله

مستفتی: انجینیر حشمت خان کابل

الجواب باسم ملهم الصواب

د ونو کرل په مسجد کې د احنافو علماء کرام وايي ونې کرل په مسجد کې په لاندې څو وجو باندې جائز دي

(۱) د عامو خلکو د سیوري لپاره وي

(۲) په مونځ کوونکو باندې مسجد نه تنگوي

(۳) د صفونو په مینځ کې فاصله هم نه راولي

(۴) د مسجد ځمکه نمناکه وي

(۵) مشابهت يې د يهودو له عبادتگاه سره نه راځي

په پورتنیو يادو صورتونو کې د ونو کرل جائز دي

او که لاندې څو وجې موجود شي بيا د ونو کرل په مسجد کې جائز نه دي

(۱) که په مونځ کوونکو باندې مسجد تنگوي

(۲) د صفونو په مینځ کې فاصله راولي

(۳) د شخصي گټو لپاره وي

(۴) مشابهت يې د يهودو له عبادتگاه سره راځي بيا په مسجد کې ونې کرل جائز نه دي دا مسئله يې په

الموسوعة الفقهية کې په داسې عبارت سره بيان کړې ده:

وَقَالَ الْحَنَفِيُّ: إِنْ كَانَ لِنَفْعِ النَّاسِ بَظِلُّهُ، وَلَا يُضَيِّقُ عَلَى النَّاسِ، وَلَا يَفْرُقُ الصُّفُوفَ، لَا بَأْسَ بِهِ، وَإِنْ كَانَ لِنَفْعِ نَفْسِهِ بَوْرَقَةً أَوْ ثَمَرَةً، أَوْ يَفْرُقُ الصُّفُوفَ، أَوْ كَانَ فِي مَوْضِعٍ تَقَعُ بِهِ الْمِشَاهَبَةُ بَيْنَ الْبَيْعَةِ وَالْمَسْجِدِ، يَكْرَهُ. الموسوعة الفقهية الكويتية ج ۳۱ ص ۱۷۸

دا مسئله حضرت علامه ابن عابدين، محمد أمين بن عمر بن عبد العزيز عابدين الدمشقي الحنفي (المتوفى:

۱۲۵۲هـ) په رد المحتار على الدر المختار کې هم بيان کړې ده عبارت يې داسې ده:

قَالَ فِي الْخُلَاصَةِ: غَرَسُ الْأَشْجَارِ فِي الْمَسْجِدِ لَا بَأْسَ بِهِ إِذَا كَانَ فِيهِ نَفْعٌ لِلْمَسْجِدِ، بَلْ كَانَ الْمَسْجِدُ ذَا نَرٍّ وَالْأَسْطُوَانَاتُ لَا تَسْتَقِرُّ بِدُونِهَا وَيَدُونَ هَذَا لَا يَجُوزُ. اهـ. وَفِي الْهِنْدِيَّةِ عَنِ الْقَرَأَبِ: إِنْ كَانَ لِنَفْعِ النَّاسِ بَظِلُّهُ، وَلَا

يُصِيقُ عَلَى النَّاسِ، وَلَا يَفِرُّ الصُّفُوفَ لَا بَأْسَ بِهِ، وَإِنْ كَانَ لِنَفْعِ نَفْسِهِ بَوْرَقَهُ أَوْ ثَمَرَهُ أَوْ يُفِرُّ الصُّفُوفَ، أَوْ كَانَ فِي مَوْضِعٍ نَفَعَ بِهِ الْمَشَاهِدَ بَيْنَ الْبَيْعَةِ وَالْمَسْجِدِ يَكْرَهُ. اهـ.

هَذَا، وَقَدْ رَأَيْتُ سَأَلَةَ لِلْعَلَامَةِ ابْنِ أَمِيرٍ حَاجٍ بِخَطِّهِ مُتَعَلِّقَةً بِغُرَاسِ الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى رَدَّ فِيهَا عَلَى مَنْ أَفْتَى بِجَوَازِهِ فِيهِ، أَخَذًا مِنْ قَوْلِهِمْ: لَوْ غَرَسَ شَجَرَةً لِلْمَسْجِدِ فَثَمَرُهَا لِلْمَسْجِدِ، فَرَدَّ عَلَيْهِ بِأَنَّهُ لَا يَلْزَمُ مِنْ ذَلِكَ حُلُّ الْغُرْسِ إِلَّا لِلْعَدْرِ الْمَذْكُورِ لِأَنَّهُ فِيهِ شُغْلٌ مَا أُعِدَّ لِلصَّلَاةِ وَنَحْوِهَا، وَإِنْ كَانَ الْمَسْجِدُ وَاسِعًا أَوْ كَانَ فِي الْغُرْسِ نَفْعٌ بِثَمَرِهِ، وَإِلَّا لَزِمَ إِيْجَارُ قِطْعَةٍ مِنْهُ، وَلَا يَجُوزُ إِبْقَاؤُهُ أَيْضًا، لِقَوْلِهِ - عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - «لَيْسَ لِعِرْقِي ظَالِمٌ حَقٌّ» لِأَنَّ الظَّالِمَ وَضَعَ الشَّيْءَ فِي غَيْرِ مَحَلِّهِ، وَهَذَا كَذَلِكَ إلخ مَا أَطَالَ بِهِ. رد المحتار على الدر المختار ج ١ ص ١٦١/الناشر: دار الفكر- بيروت/الطبعة: الثانية، ١٤١٢هـ

دا مسئلة حضرت علامه كمال الدين محمد بن عبد الواحد السيواسي المعروف بابن الهمام (المتوفى: ٨٦١هـ) فتح القدير كې داسې بيان كړې ده چې عبارت يې داسې ده: وَلَا يَجُوزُ غَرْسُ الْأَشْجَارِ فِيهِ إِلَّا إِنْ كَانَ ذَا نَرْ وَالْأَسْطُوانَاتِ لَا تَسْتَقَرُّ بِهِ فَيَجُوزُ لِنَشْرَبِ ذَلِكَ الْمَاءَ فَيَحْصُلُ بِهَا النَّفْعُ/فتح القدير ج ١ ص ٢٢١/الناشر: دار الفكر/الطبعة: بدون طبعه وبدون تاريخ

په الموسوعة الفقهية كې په بل ځای كې وايي: غَرْسُ الشَّجَرِ فِي الْمَسْجِدِ وَالزَّرْعُ فِيهِ وَحَفْرُ بَنَرٍ فِيهِ: ذَهَبَ الْحَنَفِيَّةُ إِلَى أَنَّهُ لَا يَجُوزُ غَرْسُ الْأَشْجَارِ فِي الْمَسْجِدِ إِلَّا إِذَا كَانَ ذَا نَرْ، وَالْأَسْطُوانَاتِ لَا تَسْتَقَرُّ بِهِ، فَيَجُوزُ لِنَشْرَبِ ذَلِكَ الْمَاءَ فَيَحْصُلُ بِهَا النَّفْعُ..... وَقَالَ الرَّافِعِيُّ فِي كِتَابِ الْوَقْفِ: وَلَا يَنْبَغِي أَنْ يُغْرَسَ فِي الْمَسْجِدِ شَجَرٌ لَأَنَّهُ يَمْنَعُ الْمُصَلِّينَ، قَالَ فِي الرُّوضَةِ فِي بَابِ السَّجْدَاتِ: فَإِنْ غُرِسَ قَلْعُهُ الْإِنَّمَامُ، وَقَالَ الْقَاضِي حُسَيْنٌ فِي تَعْلِيلِهِ فِي الصَّلَاةِ: لَا يَجُوزُ الْغُرْسُ فِي الْمَسْجِدِ وَلَا الْحَفْرُ فِيهِ: لِأَنَّ ذَلِكَ مِمَّا يَشْغُلُ الْمُصَلِّيَّ. الموسوعة الفقهية الكويتية ج ٣٧ ص ٢٢٦

الجواب صحيح

مفتي: ضياء الرحمن فاروقي الحنفي

١٤٠٢/١٢/٧هـ

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د ونو، بوتو او گلانو کرنې گټې او زيانونه، په جوماتونو کې

الف. گټې:

۱. ونې، بوتې او گلان د اکسيجن توليد سرچينه ده او کولای شي کاربن دای اکساید جذب او اکسيجن توليد کړي.

۲. ونې، بوتې او گلان د بنایست او ښکلا سبب گرځي.

۳. ونې، بوتې او گلان سیوری رامنځ ته کوی، خلک کولای شي ترې گټه پورته کړي.

ب. نقصان (ضرر):

۱. په پخوانيو جوماتونو کې ونې نه وې او نبوی جومات کې هم کوم وخت چې ځمکه د جومات جوړولو د پار واخیستل شوه په هغې ځمکه کې کندي(چقري)، د خرما ونې او قبرونه وو. د حضرت محمد (ص) په لارښونه کندي ډکې، قبرونه لرې او د خرما ونې پرېکي شوې.

۲. جومات د خدای کور او مسلمانان کوښښ کوي چې دا ودانۍ تر نورو ښکلې، اوچته او هرې خوا نه، د لید وړ وي.

۳. ونې کولای شي د جوماتونو لید ته زیان(نقصان) ورسوي او جومات د خلکو د لید نه پټ کړي د نموني په توگه دي پورتنۍ انځورونه (د حضرت نعمان بن ثابت جومات په درېیم مکرويانو کې)

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

په ځير سره وکتل شي، نو په ستونځو سره به د جومات موقعيت پيدا شي.

۴. د ونو د لوی والي په وخت کې سيمې خلک دې ته اړ کېږي چې اضافي لوحې د سړکونو تر غاړې او هم د سړک په منځ کې بندې کړي، دا لوحې د څو ورځو له پاره وي او وروسته د بادونو د لگيد، لمر وړانگو، بارانو او واورو په ورېدو سره له منځه ځي، چې دا کار د يوې خوا بې ځايه مصرف او له بلې خوا د جومات په شتون کې خبرې پيدا کوي.

۵. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگر کې خلک دې ته هڅوي تر څو د جومات ته د ننوتو مخکې شاو او خوا وگرځي او انځورونه واخلي.

۶. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگر کې خلک دې ته هڅوی چې جومات ودانۍ ته وروسته لاړ او ځينې کسانو ته دا زمينه مساعد تر څو د ونو لاندې خوب، کيني، غيبت وکړي او حتی تر دې پورې چې د لدو گيم په موبایل (غورکي) کې و وهي.

۷. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگر کې خلک دې ته اړ باسي تر څو په جوماتونو کې د اوبو مصرف ډېر او په وچکالۍ کې، ونډه واخلي.

۸. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگر کې خلکو ليد د جومات ودانۍ نه لرې کوي.

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

۹. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگړ کې د خدای ذکر موده لندوي او خلک وروسته د ونو، بوټو او گلانو لیدو نه ودانۍ ته ننوځي.

۱۰. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگړ کې د جومات ودانۍ په جذابیت (کشش) او لید کې منفي اغېزې کوي.

۱۱. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگړ کې خلک دې ته اړ باسي تر څو هغه هره ورځ او یا هم په ورځ کې دوي ځله پاک او جaro کړي.

۱۲. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگړ کې خلک دې ته اړ باسي تر څو د الوتونکو ننداره او غږ واورې.

۱۳. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگړ کې خلک دې ته اړ باسي تر څو راز، راز سري (پارو) استعمال کړي، چې ځينې يې ډير بد بوی هم لري.

۱۴. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگړ کې خلک دې ته اړ باسي چې يوه کس د بنوال په توگه مقرر او هغه ته تنخوا ورکړي د اوبو پمپ، پلاستيکي پايپونه او نور اړين وسايل واخلي.

۱۵. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگړ کې خلک دې ته اړ باسي چې د وسايلو ساتنې د پاره يوه اضافي او جلا کوټه جوړه کي.

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

۱۶. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگر کې خلک دې ته اړ باسي تر څو د بنوال د اوسېدو له پاره هم، خونه جوړه کړي.

۱۷. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگر کې خلک دې ته اړ باسي چې خپل اوزگار وخت الله تېر کړي.

۱۸. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگر کې خلک د غیر ضروری او غیبت خبرو ته لاره اواره کوي.

۱۹. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگر کې طبعي رڼا کموی (لږوی) اوتیاره کوي.

۲۰. د ونو، بوټو او گلانو شتون د جومات په انگر کې د لمر مخه نیسي، کوم چې د وخت پېژندنې او د جومات فرش، توشکو او نورو شيانو د لمر ورکولو له پاره، کار اخیستل کېږي.

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

سرچينه:

۱.

%^AC%D%^D%۳B%^D%^۸%۵%۹https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
۴A%^D%^A%^D%^۸۲%۹AF_%D

۲. ځيني انځورونه د گوگل له سايت څخه.

۳. حشمت الله اتمر. ډاکټر. مهندس. (مياشت سلواغه - کال ۱۴۰۲)،
د اسلامي معمارۍ پيل، د لاجواب مطبعه، کابل، افغانستان.

۴. حشمت الله اتمر. ډاکټر. مهندس. معمارۍ افغانستان، سال ۱۳۹۳
خورشيدی، انتشارات لاجورد، کارته سخی روبروی دروازه فاکولته
انجينري کابل.

۵. حشمت الله اتمر. ډاکټر. مهندس. (مياشت لړم - کال ۱۴۰۳)، په
اسلامي نظام کې ودانيز پر مختگ، د کيهان مطبعه، اوایي (هوايي)
ډگر واپ، کابل، افغانستان.

۶. حشمت الله اتمر. ډاکټر. مهندس. موږنه (مادرنه) جوماتونه (پخوا
اونن)، (مياشت زمري - کال ۱۴۰۱) د کيهان مطبعه، اوایي (هوايي)
ډگر واپ، کابل، افغانستان.

۷. حشمت الله اتمر. ډاکټر. مهندس. اطلاعات، اصول و قواعد
طراحي (بخش مساجد)، (ماه میزان - سال ۱۴۰۱ خورشيدی)،
مطبعه لاجواب، کابل، افغانستان.

۸. حشمت الله اتمر. ډاکټر. مهندس. بنيانگذاري اولين مساجد توسط
افغانها در آسترليا (ماه عقرب - سال ۱۴۰۰ خورشيدی)، مطبعه
کيهان، جاده ميدان هوايي، کابل، افغانستان.

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

د چاپ شویو کتابونو لیست

۱. معمارۍ افغانستان
۲. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری
(بخش شفاخانه ها)
۳. راهنمود طلایی
- (برای اساتید انستیتوت های تکنیکی و ساختمانی افغانستان)
۴. رسم تکنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد اول
۵. رسم تکنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد دوم
۶. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش
اداری)
۷. معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)
۸. معماری شهر کابل (بی بی مهر و)
۹. افغانستان در قرن تکنالوژی
۱۰. زونبندي اقلیم و زلزله افغانستان
۱۱. صدقه جاریه / دنیای انجینری
۱۲. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد اول (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۳. داستان حقیقی با مقیاس معماری
۱۴. فرار از کشور- با تصاویر مستند
۱۵. نقش دانشمندان مسلمان در فن معماری و مهندسی
۱۶. پخسه در افغانستان
۱۷. بنیا نگذاری اولین مساجد توسط افغانها در آسترلیا

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

-
۱۸. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت جلد دوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۹. منار جام – الهامی برای قطب منار
۲۰. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت جلد سوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۲۱. جام یا کلیان (کلان)
۲۲. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد اول
۲۳. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد دوم
۲۴. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد سوم
۲۵. چپر ته چي قانون نه شته (ګډوډي د افغانستان په معمارۍ کې)
۲۶. مډرنه جوماتونه ،، پخوا او نن ،،
۲۷. هله جور کو (نی پخسه – مقاوم زلزله)
۲۸. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مساجد)
۲۹. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مکاتب)
۳۰. هنر و صنعت چوب در مرادخانی
۳۱. هنر و پیشه حکاکی - زرگری در مرادخانی
۳۲. هیچ (چهل داستان واقعی)
۳۳. معماری اصیل شهر کابل
- (تشریح مورخ ۱۷ ماه میزان سال ۱۴۰۱ پوهنتون پولی تخنیک کابل)
۳۴. ۴۰- چهل

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

۳۵. مجنون او گلچېن (پښتو ناول)
۳۶. در جستجو (ناول به زبان دری)
۳۷. تفاوت ها تفاوت می آورد (کتاب تصویری)
۳۸. مجموعه از دروس دینی مولوی صاحب خیرالله مخدوم
(جلد اول)
۳۹. برف ها آب میشود
۴۰. رسم و تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد سوم
۴۱. آرزو و امید (ناول به زبان دری)
۴۲. بودا بنکاري (پښتو ناول)
۴۳. د اسلامي معمارۍ پیل
۴۴. نامنوني ژوي (پښتو ناول)
۴۵. حیوانات شوخ (ناول به زبان دری)
۴۶. مجموعه از دروس دینی مولوی صاحب خیرالله مخدوم
(جلد دوم)
۴۷. د شپېلۍ مینه (مه ینه) په کچه گړۍ کې (پښتو ناول)
۴۸. حشمت خان د کلا معماري
۴۹. د افغان الک او آذري جلی مینه (پښتو ناول)
۵۰. د وچو بڼونه او پارکونو معماري
۵۱. د یوې ښونکې مینان په یوه ټولگي کې (پښتو ناول)
۵۲. د ژرنده گړي ماما مینه (پښتو ناول)
۵۳. په اسلامي نظام کې ودانیز پرمختگ
۵۴. شپنه ادی (پښتو ناول)
۵۵. بي زده کړې پوی (پښتو ناول)
۵۶. د مینې تاو (پښتو ناول)

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

۵۷. (BIM) په خپله ژبه - په نړۍ کې تر ټولو نوې او ګړندۍ
کړنلاره د معمارانو او اېنجنېرانو (انجینرانو) له پاره
۵۸. مجموعه از دروس دینی مولوی صاحب خیر الله مخدوم
(جلد سوم)
۵۹. سیدو او عیدو - د کوشنیوالي خواږه ملګري (پښتو ناول)
۶۰. د یوې میاشتې ناولي (پښتو ناول)
۶۱. دڅاڅکو هار (د یوه سړی لنډې کیسې)
۶۲. د کابل ښار اصلي معماري (مراد خانۍ)
۶۳. کوشنۍ سوداګره (پښتو ناول)
۶۴. د کابل ښار معماري - بي بي مهرو
۶۵. سرغندوی (ناب، مشهور) پوډري
۶۶. ډارونکی سېلاب (پښتو ناول)
۶۷. خواریکښ قاضي (پښتو ناول)
۶۸. د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د کار لاندې کتابونو لېست

۱. مجموعه از دروس دينی مولوی صاحب خيرالله مخدوم
(جلد چهارم)
۲. د خاورو لاندې ښار
۳. ليونی لېوه
۴. سپين کارغه
۵. سور تنور
۶. خره بيزو
۷. بندي مرغه
۸. توده پرستن
۹. بي وخته باران
۱۰. د ژوند پای

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

.....

د امکان او وخت په صورت کې

۱. پخسه در افغانستان (به زبان انگلیسی)
۲. تاریخ معماری افغانستان
۳. حویلی های آسمان خراش
۴. ارتباط گذشته، حال و آینده در معماری
۵. استعداد، سرعت و اقتصاد در معماری افغانستان
۶. شیطان چراغ
۷. خاطره ها

The difference between old mosques and today

Written by: Architect PHD Hashmatullah Atmar

Date: December - Janury /2026

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library